

KOULUSURMAT OVAT UUSI ILMIÖ NUORTEN VÄKIVALTAKÄYTTÄYTYMISESSÄ

Aikuisten tekemien henkirikosten perusteella Suomi on eurooppalaisittain väkivaltainen maa, mutta nuorisoriikollisuutta on Suomessa vähemmän kuin muissa pohjoismaissa. Nuoret tekevät suurimmaksi osaksi omaisuusrikoksia, ja heidän tekemänsä väkivaltarikokset ovat impulsiivisia ja suunnittelematomia. Koulusurmille sen sijaan on luonteenomaista suunnitelmallisuus ja näyttämöllisyys, ja motiiveina ovat kosto ja kunnian palauttaminen.

OHIMENEVÄ AGGRESSIIVISUUS KUULUU NUORUUSIÄN KEHITYKSEEN

Aggressio, väkivaltakäyttäytyminen ja riskinotto ovat tavallisia murros- ja nuoruusiässä. Aggressiivisuus vähenee iän myötä, mutta noin 10 prosentilla väkivaltaisuus jatkuu ja voi johtaa rikollisuuteen. Aggressiiviset, antisosiaaliset ja väkivaltaiset taipumukset ovat osittain perinnöllisiä, mutta riskikäyttäytymiseen vaikuttaa myös ympäristö, erityisesti lapsuuden ja nuoruuden ihmissuhteisiin liittyvät kokemukset.

NUORTEN MIELENTERVEYSONGELMAT YLEISIÄ MUTTA HOIDETTAVISSA

Nuorten diagnosoitujen mielenterveysongelmien yleisyys on pysynyt samalla tasolla 2000-luvulla Suomessa, mutta koululaisten itse raportoimat masennusoireet ja masennuslääkkeiden käyttö ovat lisääntyneet. Itsemurhien määrä on vähentynyt merkittävästi viimeisen kymmenen vuoden aikana, mutta itsemurha on edelleen nuorten miesten yleisin kuolinsyy Suomessa. Nuorten mielenterveysongelmien psykoterapia ja lääkehoito ovat tehokkaita, mutta niiden piiriin hakeutuu vain noin puolet esimerkiksi masennuksesta kärsivistä.

KOULUSURMIEN TAUSTATEKIJÄT MONINAISET JA EPÄYHTENÄISET

Koulusurmaajilla on hyvin erilaisia lapsuuteen ja perheeseen liittyviä kokemuksia. Vain pieni osa surmaaajista on käyttäytynyt poikkeavasti, esimerkiksi uhkaavasti, julmasti tai tunteettomasti muita lapsia ja heikompia kohtaan. Nuoruusiässä persoonallisuudessa tapahtuvat suuret muutokset voivat viitata väkivallantekojen vaaraan. Esimerkiksi odottamaton vetäytyminen, mieltyminen aseisiin ja väkivallan ihannoitinta ovat vihjeitä, joihin vanhempien ja kasvattajien tulee puuttua. Koulusurmaajista suurin osa on kärsinyt mielenterveysongelmista kuten masennuksesta ja ahdistuneisuushäiriöistä, ja hakenut ammattiapua. Mielenterveysongelmat ovat yleisiä väkivaltarikoksen tekijöillä, mutta ne eivät sinänsä selitä rikoksia eivätkä ole väkivaltakäyttäytymisen syytä.

KOULUSURMA ON SUUNNITELMALLINEN JA JULKINEN KOSTO

Koulusurmaajat olivat olleet toveripiirissä kiusattuja ja eristettyjä. He ilmoittivat tekojensa motiiviksi koston kärsimästään vääryydestä. Surmien taustalla oli myös syrjimisen tuottama tuska. Kiusattuna tai kiusaajana oleminen lisää mielenterveysongelmia, väkivaltaista käyttäytymistä ja rikollisuutta. Koulukiusaaminen ei yksinään selitä väkivaltaisia tekoja, mutta se saattaa voimistaa koulusurmiin johtavia kehityskulkuja erityisesti silloin, kun perheen ja koulun tuki puuttuvat.

INTERNET ON TIETOLÄHDE, MUTTA EI SURMIEN SYY

Monella koulusurmaajalla nuoruuden aggressio on kehittynyt väkivaltaisuudeksi vihaa lietsovan maailmankatsomuksen vaikutuksesta. Väkivaltaa ihannoiva nettiyhteisö on kannustanut tekijää väkivaltaan ja tekotavat on kopioitu yhdysvaltalaisilta ampujilta Internetin kautta, mutta nämä eivät ole koulusurmien varsinaisia syytä.

Väkivaltapelien intensiivinen pelaaminen lisää vihamielisiä tunteita ja ajatuksia sekä aggressiivisia reaktioita ja ongelmien ratkaisutapoja erityisesti muutenkin aggressiivisilla lapsilla, mutta myös ilman varhempaa taipumusta. Väkivaltapelien suuri osuus nuorten pelitottumuksissa ja niiden sisältöjen raastuminen saattavat vaikuttaa kielteisesti nuorten kehitykseen.

MIELENTERVEYSONGELMIEN HOITO JA ENNALTAEHKÄISY VOIVAT ESTÄÄ KOULUSURMIA

Koulusurmaajista suurin osa on kärsinyt mielenterveysongelmista (masennus ja ahdistuneisuushäiriöt). He ovat hakeneet ammattiapua, mutta eivät ole saaneet sitä ajoissa tai riittävästi. Tilanne on vakava, sillä psykoterapia ja lääkehoito ovat tehokkaita esim. nuorten depression hoidossa.

KOULUAMPUMISIA EI VOI EHKÄISTÄ PROFILOINNIN AVULLA

Koulusurmaajille yhteisiä piirteitä ovat pitkään jatkunut koulukiusaaminen, aseharrastus, mielenterveyden ongelmat, vaikeudet ratkaista ristiriitatilanteita sekä selviytyä stressistä ja turhautumisista. Riskitekijöitä ovat myös vihaa lietsovaan kulttuuriin samastuminen, toisten epäinhimillistäminen, suuri huomiontarve sekä väkivallan ihannoiti ja väkivaltaviihteen suurkulutus. Koulusurmaajilla ei kuitenkaan ole riittävästi profilointiin tarvittavia yhteisiä ominaisuuksia. Myös suuret erot perhetaustan, vertaissuhteiden, väkivaltahistorian ja koulumenestyksen suhteen vaikeuttavat profilointia.

NUORTEN Tervettä Kehitystä Tulee Tukea

Väkivaltaan vinoutuvaa kehitystä voidaan ennaltaehkäistä mm. neuvoloiden tuella kasvatuksessa. Mielenterveyden ongelmien varhaista tunnistamista ja hoitoa

KOULUSURMAT

oppilas- ja opiskelijahuollossa tulee kehittää. Resurssien tulee olla suositusten mukaisia ja perus- ja erityistason mielenterveyspalvelujen yhteistyön tulee olla saumatonta. Lasten tasapainoista tunneilmaisua, yhteenkuuluvuutta ja sosiaalista kehitystä tulee tukea. Myös yhteiskunnan arvoihin, kuten kilpailukeskeisyyteen ja syrjimiseen, tulee pyrkiä vaikuttamaan.

KOULUVIIHTYVYYS ESTÄÄ VÄKIVALTAISIIN TEKOIHIN JOHTAVAA KEHITYSTÄ

Toveriryhmällä on erittäin tärkeä merkitys murros- ja nuoruusiässä. Luottamuksellinen ilmapiiri, sosiaaliset verkostot, oppilaiden yhteenkuuluvuus, oikeudenmukaisuuden kokeminen, opettajien asettamat rajat ja tasapuolinen huomion jakaminen lisäävät kouluviihtyvyyttä. Nämä sosiaalisen pääoman osat alueet ovat nykyisten opetustavoitteiden mukaisia, ja on suositeltavaa lisätä niitä tukevaa taideopetuksen, ilmaisutaidon ja vuorovaikutuksen oppiaineita.

KOULUT TURVALLISIKSI JA KIUSAAMISEEN NOLLATOLERANSSI

Koulu yhteisön on mahdollista havaita koulusurmien valmistelu, sillä tekijät antavat vihjeitä suunnitelmistaan. Huomattavan suuret persoonallisuuden muutokset, kuten odottamaton vetäytyminen, mieltyminen aseisiin ja väkivallan ihannoiti ovat vihjeitä, joihin vanhempien ja kasvattajien tulee puuttua. Opettajankoulutuksen on tarjottava opettajaksi opiskeleville koulutusta koulukiusaamisen ja kouluväkivallan ehkäisemisestä.

KOULUSURMAAN JOHTAVAA KEHITYSKULKUA VOIDAAN MUUTTAA

Koulusurmaajan normaalia kehitystä ovat häirinneet useat yksilölliset ja yhteisölliset tekijät. Koululuokan huono ilmapiiri, epätasa-arvoinen kohtelu ja kilpailun korostaminen sekä perheen ongelmat ja menetykset voivat lisätä lapsen käytös- ja tunne-elämän häiriöitä kuten masennusta ja aggressiivisuutta. Mielenterveysongelmat eivät johda väkivaltaan, jos nuori kuuluu yhteisöön, kokee oikeudenmukaisuutta ja vertaisten tukea.

KOULUSURMAT AIHEUTTAVAT TRAUMOJA KOULUTOVEREILLE

Lähes puolet kouluampumisen kokeneista kärsi vielä neljän kuukauden kuluttua traumaperäisistä stressioireista, ja kolmanneksella oli vakavia masennus- ja ahdistusoireita. Kuoleman vaaran kokeminen voi häiritä nuoren tervettä kehitystä ja aiheuttaa ruumiillisia ja mielenterveydellisiä ongelmia. Perheen ja ystävien sosiaalinen tuki on tärkeää ja se suojaaa traumaperäisiltä oireilta. Tutkittuja interventiomenetelmiä suositellaan sekä traumakokemuksen välittömään että pitkäaikaiseen hoitoon.